

תאריך עדכון: 25.04.2022

**שם המחלקה: המחלקה לתלמוד ותורה שבבבלי-פה
שם ומספר הקורס: סוגיות מאוחרות בתלמוד הבבלי**

09-1036-01

שם הקורס באנגלית:

Late Sugyot in the Babylonian Talmud

שם המרצה: ד"ר ברק כהן

סוג הקורס: הרצאה

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: שני

שנת לימודים: תשפ"ג

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

a. מטרות הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס ותוצרי למידה:

- הסטודנט יכיר את מכלול החטיבות הספרותיות המרכיבות את התלמוד הבבלי
- הסטודנט יכיר את סוגי התוספות המאוחרות בתלמוד הבבלי, ודרך זיהוין
- הסטודנט יוכל לזהות באופן עצמאי תוספות מאוחרות בבבלי
- הסטודנט יוכל לנתח באופן עצמאי את ההשלכות הספרותיות וההלכתיות העולות כתוצאה מחולקה זו

b. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

הקורס נועד להכיר בפניו הסטודנט את החטיבה הספרותית המאוחרת של התלמוד הבבלי – אופייה ומשמעותה (בניגוד לאמוראים). חטיבה זו מורכבת מן הספרות האמוראית של שלחי תקופה האמוראים בבבל (427-500 לספירה), מהווה נדבך חשוב מעבר מן הספרות האמוראית הטיפוסית (427-220 לס') אל הספרות הסבורהית (500-689 לס'). הקורס יציע בחינה חדש של ההנחות והמצאים המקובלים במחקר, תוך ניתוח הסוגיות והמקורות הרלוונטיים, ועינויים בכרוניקה שמתkopפת הגאנום. דגש מיוחד יושם כללי הזיהוי לאור מאפיינים הספרותיים של הסוגיות.

מהלך השיעורים:

הלימוד בכיתה יתמקד בניתוח של ממצאי המחקר שעסוק בנושא זה עד כה, לאור המקורות השונים מן התלמידים ולאור שיטות המחקר שאפיינו את החוקרים האלה. העיון במקורות

התלמידים יתבסס על שיטת הלימוד המדעית-ביקורתית בסוגיות תלמודיות, ניתוחם והסקת מסקנות על בסיס המקבילות והשינויים שבין המקורות. הקורס ישלב בזום מרצים מחוץ לאוניברסיטה (בזום), במטרה לאפשר אינטראקציה עם חוקרים בולטים מתחום (מהארץ ומהעולם), ו כדי להמחיש את שיטות המחקר הנחוגות ואת ההשלכות הנובעות מכך.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מספר השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1	מבוא כללי א: הרקע ההיסטורי של הבבלי (מרכזו ההוראה וḤכמיה)	"גפני, יהודי בבבל בתקופת התלמוד, ירושלים תשנ"א, עמ' 51-46	
2	מבוא כללי ב: החטיבות הספרותיות של הבבלי		
3	אמוראים אחרונים בבבלי א: זיהויים והיחס הכרונולוגי ביניהם	R. Kalmin, <i>The Redaction of the Babylonian Talmud: Amoraic or Saboraic?</i> , Cincinnati 1989, pp. 12-31 א' כהן, רביינה וחכמי דורו: עיונים בסדר הדורות של אמוראים אחרונים בבבלי, רמת-גן תשס"א, עמ' 256-261	
7-4	אמוראים אחרונים בבבלי ב: תרומות הספרותית	R. Kalmin, "The Post-Rav Ashi Amoraim - Transition or Continuity? A Study of the Role of the Final Generations of Amoraim in the Redaction of the Talmud," <i>AJS Review</i> 11 (1986), pp. 157-187	
10-8	'הסתמות' שמסוף תקופת האמוראים בבבלי א: דרכי זיהוי	שי' פרידמן, "פרק האשה רביה בבבלי (בצירוף מבוא כללי על דרך חקר הסוגייה)", בתוך: מחקרים ומקורות, א, ירושלים-ניו-יורק, תשל"ח, עמ' 321-275	
12-11	'הסתמות' שמסוף תקופת האמוראים בבבלי ב: דרכי זיהוי	הניל	
15-13	הסביראים – זמנים וזהותם	י"א אפרתי, תקופת הסביראים וספרותה, פתח-תקווה תשל"ג, עמ' נה-سب	

	<p>י' גפני, "חיבורים נסטוריאניים כמקור לתרבות ישובות בבל", תרביץ, נא (תשמ"ב), עמ' 572-573.</p> <p>J. Rubenstein, <i>The Culture of the Babylonian Talmud</i>, Baltimore and London 2003, pp. 1-15</p>	<p>בתים ספר נוצריים והסבורהים בבל במאה החמישית והשישית: מבנה ובעלי תפקידים</p>	17-16
	<p>A. Becker, "The Comparative Study of 'Scholasticism' in Late Antique Mesopotamia: Rabbis and the East Syrians", <i>AJS Review</i> 34 (2010), pp. 91-113</p>	<p>בתים ספר נוצריים וישובות בבל במאה החמישית והשישית: השוואת סcolaстиית</p>	19-18
	<p>אי כהן, "לאופייה של ההלכה הסבורהית: סוגיות הbabel ריש קידושין ומסורת הגאנונים", <i>דין ישראל כד</i> (תשס"ז), עמ' 214-161.</p> <p>Y. Elman, "The World of the 'Saboraim'", <i>Creation and Composition</i> (ed. J. Rubenstein), Tübingen 2005, pp. 384-415</p>	<p>הסבורהים – דרך זיהוי ספרותם (מושגים ושיטות לימוד)</p>	21-20
	<p>1) יה שפיגל, "לשונות פירוש והוספות מאוחרות בתלמוד הbabel", <i>תעודת ג</i> (תשמ"ג), עמ' 91-112.</p> <p>2) שי פרידמן, <i>סוגיות בחקר התלמוד babel</i>, עמ' 280-281.</p>	<p>תוספות מאוחרות מימי הגאנונים babel – מאפייניה ודרך זיהוייה</p>	23-22
		<p>תרגילי כתה: ניתוח סוגיות מן babel – יישום השיטות הנלמדות בכתה והשלכותיהן</p>	25-24
		<p>סיכום ומסקנות</p>	26

ג. דרישות קדם:

אין דרישות קדם. הקורס מומלץ בעיקר לסטודנטים בעלי רגע, אבל אין זו חובה ונינתן ללמידה את הקורס אף ללא ידע מוקדם.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

בקורס זה יש חובת נוכחות בכל השיעורים, שתיבדק مدى שיעור. תלמיד שייעדר מעל שלוש הרצאות ללא סיבה מוצדקת לא יורשה לגשת לבחינה המסתכמת או להגיש עבודה, ולא יקבל ציון

בקורס. בסיום הקורס תוגש מטלה סיום לקורס, שבו יידרשו הסטודנטים להביא לידי ביטוי את המומנויות הנלמדות בכיתה. הסבר מפורט של המטלה יינתן על ידי המרצה בתחילת השנה.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

מטלה סיום (100%)

ו.ביבליוגרפיה:

ספרים ומאמרים בעברית:

מבוא לתלמודים, תל אביב תשכ"ט תקופת הסבוראים וספרותה, פתח-תקווה תשלי"ג, עמי' נה-סב "בירור המקורות לכرونולוגיה של תקופת התלמוד", תרביץ ע (תשס"א), עמ' 75-107 "תולדות יסודה של התלמוד הבבלי כיצירה ספרותית" (תרגום: ז"ז ברילל, נ'). ברויאר), נתועים יא-יב (תשס"ד), עמ' 277-238 יהודីបְּבֵל בתקופת התלמוד, ירושלים, תשנ"א מבואות למקורות ומסורת: עיונים בהתניות התלמוד, ירושלים תשע"ב, עמ' 1-47 "לאופניה של ההלכה הסבורהית: סוגיות הבבלי ריש קידושים ומסורת הגאנונים", דיני ישראל כד (תשס"ז), עמ' 161-214 "ישיבות מקומיות בבל בתקופת התלמוד", ציון, ע (תשס"ה), עמ' 471-447 רבנן סבורי ותלמידם, ירושלים תרצ"ז פרק האשה רבה בבבלי (בצירוף מבוא כללי על דרך חקר הסוגיה)", בתוך: מחקרים ומקורות, א, ירושלים-ניו-יורק, תשlich, עמ' 275-321 סוגיות בחקר התלמוד הבבלי: אוסף מחקרים בענייני מבנה, הרכב ונוסח, ניו-יורק וירושלים תש"ע, עמ' 280-316 "לשונות פירוש והוספות מאוחרות בתלמוד הבבלי", מעודה ג (תשמ"ג), עמ' 91-112	אלבק, חי' אפרתי, י"א ברודי, י' ברילל, נ. גפני, י' הלבני, ד' כהן, א' כהן, ב'. לוין, ב"מ פרידמן, ש"י —— שפיגל, י"ש

ספרים ומאמרים באנגלית:

Cohen, B.	"Was There Really a Rava II? (A Re-Examination of The Talmudic Evidence)," <i>The Jewish Quarterly Review</i> 103 (2013), pp. 273-297
Elman, Y.	"The World of the 'Saboraim'", <i>Creation and Composition</i> (ed. J. Rubenstein),

Tübingen 2005, pp. 384-415

Kalmin, R.

*Sages, Stories, Authors, and Editors in
Rabbinic Babylonia*, Atlanta-Georgia,
1994

_____.
_____.

"The Post – Rav Ashi Amoraim:
Transition or Continuity? A Study of the
Role of the Final Generations of Amoraim
in the Redaction of the Talmud", *AJS
Review* 11 (1986), pp. 157-187

Kraemer, D.C

The Mind of the Talmud, Oxford 1990

Oppenheimer, A.

*Babylonia Judaica in the Talmudic
Period*, Wiesbaden, 1983.